

בני קרח לא מתו

ובני קרח לא מתו: (במדבר כו יא).¹

למנצח משפיל לבני קרח: כאיל תערג על אפיקי מים כן נפשי תערג אליך אלהים: (תהלים מב א-ב).²

ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת הקרחי: (שמות ו כד).³

אור החיים במדבר כו יא – למה בפרשת פנחס

"ובני קרח לא מתו" - הודיע הכתוב ענין זה כאן ולא במקום עיקר המעשה ... כי כאן בא אלהים לקבוע העוון בדתן ואבירם ולהקל מעל קרח ... שזה יגיד זכות אביהם, שלא שטפם חובו כדרך ששטף חובם של דתן ואבירם כל בתייהם להיות עיקר המחלוקת.⁴

מסכת סנהדרין דף קי עמוד א – שירה בגיהנום

"ובני קרח לא מתו". תנא, משום רבינו אמרו: מקום נתבצר להם בגיהנום, וישבו עליו ואמרו שירה.⁵ אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה קאזילנא באורחא.⁶ אמר לי ערבי אחד: בוא ואראה לך בלועי קרח. הלך וראה שני בקעים שיוצא קיטור (עשן) מהם. לקח גיזת צמר, הרטיבה במים, ושם אותה בראש רומחו והעביר אותה שם ונחרכה. ואמר לי: הקשב, מה אתה שומע. שמעתי שהיו אומרים: משה ותורתו אמת והן בדאין.⁷

תוספות קידושין לא ע"ב (אליהו רבה) - כד חרס וכד הזהב

יש במדרש שאסף אמר שירה על שטבעו בארץ שעריה. משל לשפחה שהלכה לשאוב מים מן הבאר ונפל כדה לבאר והיתה מצטערת ובוכה. עד שבאתה שפחת המלך לשאוב ובידה כלי של זהב ונפל אותו כלי שם. התחילה הראשונה לשורר ואמרה: עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוציא שום אדם פְּדִי, שהוא של חרס, מן הבאר, שאינו

¹ פסוק זה מופיע בפרשת פנחס, במניין הפקודים השני, אך הרשינו לעצמנו לקחת אותו כמוטיב לפרשת השבוע - פרשת קרח. בפרשתנו דיוקא כתוב: "ותפתח הארץ את פיה ותבלע אתם ואת בתייהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש" (במדבר טז לב). בא הכתוב בפנחס ומדייק כל האדם, אבל לא הבנים: "ובני קרח לא מתו". (ראה פירוש רמב"ן במדבר טז לב ש"כל האדם" הכוונה לעבדים ושפחות, לרכוש). והיכן מדגישה התורה שבני קרח לא מתו? במנין הפקודים השני של ספר במדבר "אחרי המגפה" (ראה במדבר רבה כא ז "כל מקום שנופלים הוזקקו למנין"). משמע, יש המשכיות ויש קימה אחר הנפילה, גם לבית קרח.

² לא רק שלא מתו, אלא לפי מסורת המקרא וחז"ל הם מהמשוררים החשובים של ספר תהילים ומסרו לנו שירה נפלאה במספר פרקי "לבני קרח" ובפרט בתחילת הספר השני (פרקים מב - מט): "כאיל תערוג על אפיקי מים, כן נפשי תערוג אליך אלהים. צמאה נפשי לאלהים לאל חי ... מה תשתוחחי נפשי ותהמי עלי, הוחילי לאלהים כי עוד אודנו ישועות פניו ... על כן אזכרך מארץ ירדן וחרמונים" (פרק מב). ושיר ההלל לירושלים שאנו אומרים כל יום שני בשבת (פרק מח). והמזמור שאנו אומרים לפני התקיעות בראש השנה (פרק מז) ועוד. מנגד, גם לא היססו בנ קרח לומר דברים קשים כלפי שמיא, כגון בפרק מד: "תשימנו חרפה לשכנינו לעג וקלס לסביבותינו". המדרשים שנביא להלן, לקוחים רובם ממדרש תהילים - שוחר טוב (בובר) על פרקי "בני קרח" אלה (אלא אם צוין אחרת). מספר הפרק מצוין בסוגרים בסוף כל ציטוט. תקציר על מדרש תהילים - שוחר טוב, ראה באתר מחלקי המים.

³ פסוק זה משמש ביסוד לקישור צאצאי קרח עם דמויות מאוחרות בתנ"ך, בפרט אלקנה (ספר שמואל) ואסף (ממשוררי ספר תהילים, בנוסף ל"בני קרח" שמוזכרים בספר עצמו). ראה גם דברי הימים א פרק ו פסוקים ז-ח: "בני קרח עמינדב בְּנוֹ קֶרַח בְּנוֹ אֲסִיר בְּנוֹ: אֶלְקָנָה בְּנוֹ וְאֶבְיָסֹף בְּנוֹ וְאֲסִיר בְּנוֹ". אלקנה הוא אבי שמואל ומכאן הקשר לשמואל הנביא (ראה דברינו קרח שפכת היה מה ראה לשטות זו). אסף או אבי אסף יוצר את הקשר לספר תהילים ואז יש לנו תוספת נכבדה של כל פרקי "מזמור לאסף", בנוסף לפרקי "למנצח לבני קרח". בקיצור, יש למדרש מספיק פסוקים להיתלות בהם כדי לפתח את הקשר בין ספר תהילים ופרשתנו ולדון בשבחם של בני קרח והגיעה שעת המדרשים עצמם.

⁴ ראה תרגום יונתן על הפסוק: "ובני דקרח לא הוו בעיטתא דאבוהון ואזלו בתר אולפנא דמשה נביא לא מיתו במותנא ולא לקו ביקידתא ולא טמעו בבליעת ארעא". לא מצאנו פרשנים נוספים המתייחסים לשאלה מדוע פסוק זה כתוב בפרשת פנחס ולא בפרשת קרח בסיפור המעשה. אפשר שמיקום מאוחר זה מטרתו להראות שבמבט לאחור ומתוך פרספקטיבה של זמן נראית מחלוקת קרח ועדתו קצת אחרת. אפילו קרח עצמו, בדיעבד, לא נראה כל כך גרוע (ראה דברינו כולם קדושים). אמנם, לדורות ניצבת מחלוקת קרח ועדתו של מחלוקת רעה שאיננה לשם שמים (מסכת אבות פרק ה משנה ז), אבל הזמן עושה את שלו, מה גם שראינו מה סופן של מחלוקות "טובות" שכולן "לשם שמים". (ראה דברינו תורה אחת ומשפט אחד בפרשת שלח לך וכן חילוקי מחלוקות בפרשה זו). פרספקטיבת זמן נוספת היא הקישור של בני קרח לספר תהילים, עליה נבקש כאמור להרחיב.

⁵ במקבילה במסכת מגילה יד ע"א הנוסח הוא: "ויהי איש אחד מן הרמתים ... רבי חנין אמר: אדם הבא מבני אדם שעומדין ברומו של עולם. ושאן ניהו - בני קרח. דכתיב ובני קרח לא מתו. תנא משום רבינו: מקום נתבצר להם בגיהנום ועמדו עליו". מקום בגיהנום, תחתית השאול - רומו של עולם! אבל ענין השירה לא מוזכר שם.

⁶ תרגום: פעם אחת הייתי מהלך בשיירה - המשך הגמרא מובא בתרגום לעברית עפ"י שטיינזלץ אך באחריותנו.

⁷ ראה מקבילה בתנחומא בובר בסוף פרשתנו, שם מובא סיפור זה בסיום הבא: "ולעתיד לבוא הקב"ה עתיד להוציאם, ועליהם אמרה חנה: ה' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל". (חנה, גם היא לבית קרח). כל "בלועי קרח" שירדו לגיהנום יזכו לצאת משם לעתיד לבוא. אבל לבני קרח שמורה פניה מיוחדת ואין הם מחכים ליציאה מהגיהנום על מנת ליצור כבר שם פרקים נפלאים בשירת ישראל - מזמורי תהלים. הצירוף של שירה וגיהנום מוכר לנו רק מכאן ומי שמכיר צירוף זה במקורות אחרים, אגא יאיר את עיניו. ועל מסעותיו של רבה בר בר חנה ראה גם בבא בתרא עג ע"ב בסיפור על מתי מדבר, בדברינו מתי מדבר בפרשת שלח לך.

נחשב. ועכשיו, מי שיוציא אותו של זהב, יוציא קְדֵי עמו. כך, בני קרח שהיו פְּלוּעִים, כשראו שטבעו בארץ שעריה אמרו שירה. אמרו: מי שיוציא השערים יוציא גם אותנו. לכך אמר אסף מזמור שהוא ממשפחת קרח.⁸

ספרי דברים פסקא מח – החרס עדיף על הזהב

מה יין אי אפשר לו להתקיים לא בכלי כסף ולא בכלי זהב אלא בירוד שבכלים, בכלי חרס, כך דברי תורה אין מתקיימים במי שהוא בעיניו ככלי כסף וככלי זהב, אלא במי שהוא בעיניו כירוד שבכלים, ככלי חרס.⁹

מזמור מה - תשובה ושירה

"רחש לבי דבר טוב" ... בני קרח לא היו יכולין לומר שירה לפני הקב"ה בפייהם, עד שרחש לבם בתשובה וקיבלם מיד¹⁰ ... והיו בני קרח רואין שאול מתחת פתוחה מכאן, ואש מלהטה מכאן, ולא היו יכולין להתוודות בפייהם, עד שרחשו תשובה בלבם.¹¹ והלא היו שלושה, ולמה אמר הכתוב "רחש לבי" לשון יחיד? אלא ללמדך כל מה שכיוון זה בלב, כיוון זה בלב, ושלתן היו שווים בלב אחד.¹²

מזמורים לב, מב - מסתכלים ומשכילים כלפי מעלה

אורח חיים למעלה למשכיל, אלו בני אדם שנסתכלו למעלה, וכן הוא אומר: למנצח לבני קרח משכיל (תהלים מד א), כיון שנסתכלו למעלה נמלטו.¹³

⁸ הארץ שפיערה את פיה לבלוע את קרח וביתו, פוערת גם את פיה לבלוע את שערי המקדש. וכשבני קרח רואים את שערי המקדש מצטרפים אליהם, שירתם מתגברת ומתחזקת. המקור של מדרש זה שהתוספות מביא הוא, כך נראה, מדרש אליהו רבה פרשה כח בהקשר עם החורבן, שם לא נזכרים בני קרח, אבל נזכר אסף: "משלו משל, למה הדבר דומה? לבת עניינים שהלכה למלאות מים מן הבור ונפסק דלי של חרס ונפל לתוך הבור והיתה בת עניינים בוכה ומצווחת. באתה בת המלך למלאות מים מן הבור, ונפסק דלי של זהב ונפל לתוך הבור. הייתה בת עניינים שמחה ומרקדת. אמרו לה: עד עכשיו את בוכה ומצווחת ועכשיו את שמחה ומרקדת? אמרה להן: מי שמעלה דלי של זהב הוא מעלה דלי של חרס. כך אסף ונביאים, כיון שראו שעתידין שערי ירושלים לבנות, שנאמר טבעו בארץ שעריה (איכה ב' ט'), מיד היה אסף ונביאים שמחין בו בדבר. אמר אסף: מי שעתידי לבנות את ירושלים, הוא יעלה את אבי אבא מן הקרקע". יבוא הזהב ויציל את החרס - בזכות השכינה שגלתה, יגאל גם עם ישראל ובזכות שערי המקדש שנבלעו בארץ יינצלו בלועי הארץ האחרים: בני קרח ואולי גם "כל האדם" (ראה הערה 1). האם תמיד הזהב עדיף? לא דווקא.

⁹ המדרש הקודם בשבח כד הזהב גרר אותנו למדרש זה שמשבח את החרס. לא תמיד עדיף הזהב. ראה גם הסיפור על בתו של הקיסר שגינתה את מראה המכוער של תלמידי חכמים בפני ר' יהושע והתשובה שנתן לה לגבי אחסון היין בכלי חרס ולא בכלי זהב (תענית ז ע"א). ראה דברינו [החרס והזהב](#) בדפים המיוחדים שם סקרנו מקורות רבים על חרס וזהב. לעניינינו, אביהם של בני קרח היה "כלי זהב" (שני עשירים עמדו בעולם ... קרח מישראל והמן מאומות העולם, במדבר רבה כב ז), כלי שהתורה שבו החמיצה (ציצית שכולה תכלת העסיקה אותו). בניו הם "כלי חרס" שמחזיקים יין ומחלקים מים צוננים להרות נפש ואין מים אלא תורה ושירה היא תורה, ככתוב: "כתבו לכם את השירה הזאת". בחורבן המקדש וירושלים, הזהב (שערי המקדש) עתיד להציל את העיר והארץ (החרס). כאן נראה שאדרבא, החרס הוא שהציל את הזהב – בני קרח בשירתם את משפחת קרח העשירה (דרשה שלנו). ובציצית, הלבן, הטיט עדיף על התכלת. ראה דברינו [מצוות ציצית](#) בפרשת שלח לך.

¹⁰ ובהמשך אותו מדרש שם (סימן ו) יש גם קשר בין שירה לנבואה: "פיפית מבני אדם - אלו בני קרח, שיפו מעשיהם יותר מקרח ועדתו, לפיכך הוצק חן בשפתותיך, שזכו לומר שירה, וזכו לנבואה". הסדר כאן הוא: תשובה, שירה, נבואה. ובמקומות אחרים נראה שהסדר הוא: תשובה, נבואה, שירה. וגם: נבואה, תשובה, שירה. בין נבואה לתשובה יש קשר ברור דרך כל הנביאים שקוראים לעם ישראל לשוב וכן דרך דמותו של ראובן שהוא: "בכור לתשובה, בכור לנבואה" (בראשית רבה פב יא), ומראובן חזרה להושע נביא התשובה שהוא מצאצאיו (בראשית רבה פד יט). וכמובן הקשר למחלוקת קרח דרך דמותו של און בן פלת שהוא משבט ראובן. אך בין תשובה לשירה לא מצאנו קשר זולת מקרה זה שלפנינו וכן שירת האזינו שמזכירה את התשובה.

¹¹ האם מספיקה תשובה בלב? מכאן נראה שכן. וכן הוא בקידושין מט ע"ב: "הרי את מקודשת על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור - מקודשת, שמה הרהר תשובה בדעתו". אך להלכה נראה שהתשובה בלב בלבד, בינו לבין עצמו, איננה מספקת. ראה רמב"ם הלכות תשובה פרק ב ובפרט הלכות ב ו-ג שם. ובקידושין תמיד פוסקים לחומרה (ראה שם גם המקרה ההפוך: "על מנת שאני רשע, אפילו צדיק גמור - מקודשת, שמה הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו"). ינתן על נוסף גם במדרש שלנו מודגש: "ולא היו יכולים להתוודות בפייהם". משמע שהתשובה האמיתית דורשת וידוי שפתיים, אם לא גם מעשים של ממש.

¹² שלושת בני קרח המשוררים: אסיר, אלקנה ואביאסף - כולם בלב אחד לשמים, כמשקל נגד לשלישייה: קרח דתן ואבירם שהיו בלב חולק כנגד משה ובלב חלוק בינם לבין עצמם. והמדרש מסיים שם בשלישייה נוספת שעומדת ומאזינה לשירת בני קרח: "מניין אתה יודע שהיו משה ואהרן וכל הגדולים באין לשמוע שירתן של בני קרח? שנאמר: למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידירות - משמע ידדים של הקב"ה ... ומלמדים לומר שירה לפני הקב"ה". משירה לידירות. כמו שפותח מזמור מה שנראה עוד להלן: "למנצח על שושנים לבני קרח, משכיל שיר ידירות".

¹³ ראה מסכת ראש השנה פרק ג משנה ח: "וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה? אלא לומר לך: כל זמן שהיו ישראל מסתכלים כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים". ובמכילתא דרבי ישמעאל בשלח פרשה א הנוסח קצת שונה: "וכי ידיו של משה מגברות את ישראל או ידיו שוברות את עמלק? אלא כל זמן שהיה משה מגביה את ידיו כלפי מעלה היו ישראל מסתכלין בו ומאמינין במי שפיקד את משה לעשות כן והקב"ה עושה להם נסים וגבורות". "הבדל קטן". לפי נוסח המכילתא ההסתכלות הייתה על משה ודרכו לקב"ה. אותו משה שעליו חלק קרח. בניו מתקנים את מחלוקת אביהם בכך שהם אומרים: "משה אמת ותורתו אמת" (הערה 7 לעיל). ראה שוב הקטע בתרגום יונתן על הפסוק ובני קרח לא מתו: "ואזלו בתר אולפנא דמשה". "למנצח לבני קרח משכיל" – מי שמסתכל נכון גם משכיל. משחק המילים הזה שייך בברור למדרש. ראה גם רמב"ם מורה נבוכים חלק שני פרק ו שמפתח משחק מלים זה בכיוון הפילוסופי ומדבר שם על "ההסתכלות בעולם השכלים". הסתכלות = השתכלות. הוא מסתמך שם על דברי חז"ל: "אין הקב"ה עושה דבר עד שמסתכל בפמליא של מעלה". וכבר העירו עליו המפרשים שבנוסחאות שבידינו כתוב "נמלך בפמליא של מעלה" ולא "מסתכל". ואפשר שהמדרש שלנו יכול לסייע לרמב"ם.

"כאיל תערוג על אפיקי מים" ... מה האיילה הזו כשהיא יושבת על המשבר היא מצטערה ועורגת להקב"ה, והוא עונה אליה, כך קראו בני קרח מצרה להקב"ה, והוא עונה אותם.¹⁴

תהלים פרק מה - שושנים וידידות

"למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות". זהו שאמר הכתוב: "דודי ירד לגנו ... ללקוט שושנים". ולא היו ניכרים, וכל מי שהיה רואה אותם אומר קוצים הם. למה? שהיו עם קוצים. ומה דרכן של קוצים? לאש ... ובני קרח שהיו שושנים נלקטו מבין הקוצים ... קפץ הקב"ה והצילם. משל למלך שנכנס למדינה, ובאו בני המדינה לעטרו עטרה של זהב, מקובעת באבנים טובות ומרגליות. יצאו ואמרו להם: אין המלך מבקש מכם אלא עטרה של שושנים. מיד שמחו בני המדינה. כך היו בני קרח ועדתו. אמרו: הקב"ה מבקש מכם מחתות של זהב. אמר להן הקב"ה: מה לי של זהב! "לי הכסף ולי הזהב" (חגי ב ח). ואפילו הקטורת: "קטורת תועבה היא ליי" (ישעיה א יג). אלא מה אני מבקש? שושנים! אמרו בני קרח: אנו שושנים. אמר להם הקב"ה: ניצחתם, שנאמר: "למנצח על שושנים לבני קרח".¹⁵

בשלושה דברים נאמר המזמור הזה: בניצוח, במשכיל, בשיר. כנגד שלשה בני קרח. ומפני שהם שלשה אמרו שלשה ידידות. אמר להם הקב"ה: כל אחד ואחד שלו, ידידות הם לפני. מניין אתה יודע שהיו משה ואהרן וכל הגדולים באין לשמוע שירתן של בני קרח? שנאמר למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות, משמיע ידידים של הקב"ה ... ומלמדים לומר שירה לפני הקב"ה ... (מזמור מה).¹⁶

פתח לגאולה לעתיד לבוא

"למנצח על שושנים" - אמרו ישראל לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם אימתי אתה גואלנו? אמר להם כשתרדו לירידה התחתונה, אותה שעה אני גואל אתכם ... אמרו בני קרח: בירידה התחתונה אנו ... אמר להם הקב"ה: הכל מכם, כשם שהשושנה הזו פורחת ולבה למעלה, אף אתם כשתעשו תשובה לפני, יהא לבבכם מכוון למעלה כששונה הזו, אותה שעה אביא הגואל, שנאמר: "אהיה כטל לישראל יפרח כששונה" - כשיפרח כששונה. לכך נאמר: "למנצח על שושנים". (תהלים מזמור מה).¹⁷

במדבר רבה יח טו

אמרו רבותינו: אשתו של קרח כשירדה לגיהנם כיבת אותה.¹⁸

¹⁴ ומה עם הערגה של האיילה לאפיקי מים? ראה מדרש תהלים (בובר) מזמור כב: "למנצח על אילת השחר ... את מוצא בשעה שהאיילה היא צמאה, היא חופרת גומא, ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, ומיד התהום מעלה לה מים, שנאמר: כאיל תערוג על אפיקי מים (תהלים מב ב). ורבנן אמרי: זו היא חסידה שבחיות, ורחמיה מרובין על בניה, וכשצמאות כל החיות מתכנסות אצלה, שהן יודעות שמעשיה חסידים, כדי שתתלה עיניה למרום, והקב"ה מרחם עליהם. ומה היא עושה, חופרת גומא ומכנסת קרניה לתוכה וגועה, והתהום מעלה לה מים, שנאמר: כאיל תערוג על אפיקי מים. כיון שראה דוד כן שהקב"ה עונה אליה, התחיל סודר עליה מזמור למנצח על אילת השחר". מכאן, שהדימוי של הגאולה לאיילת השחר (ירושלמי ברכות א א) הוא לא רק בשל אופן הפצעת השחר שנראה כקרניים (ראה יומא כח ע"ב): "אינו דומה תימור של לבנה לתימור של חמה, תימור של לבנה - מתמר ועולה כמקל, תימור של חמה - מפציע לכאן ולכאן", אלא גם בשל מידותיה החסידות של האיילה וכוחה לעורר רחמים.

¹⁵ יש פה רעיון כפול. ראשית הזלזול בזהב ואפילו בקטורת - שושנים עדיפות על שניהם. שנית, הדימוי של השושנה הנלקטת מבין הקוצים אשר מזכיר, כמובן, את "שושנה בין החוחים" של שיר השירים: "אימתי השושנה נאה כשהיא נראית למעלה מן החוחים. אם נתחייבה השושנה, הרוח נושבת בחוחים והם מכים אותה" (מדרש זוטא - שיר השירים (בובר) פרשה ב).

¹⁶ "למנצח משכיל לבני קרח" - הפתיחה לפרק מב בתהילים. "למנצח לבני קרח משכיל" - הפתיחה לפרק מד. "למנצח לבני קרח משכיל אלהים קרח משכיל שיר ידידות" - הפתיחה לפרק מה. בני קרח לא רק הסתכלו והשתכלו כלפי מעלה ולא הסתפקו רק בצער ותשובה על חטא אביהם, אלא גם הפכו את תשובתם לשירה, לערגה, לשושנים, לשיר ידידות.

¹⁷ מדרש זה סוגר את המעגל בו פתחנו. במדרש הראשון: "מקום נתבצר להם בגיהנום" וכאן: "בירידה התחתונה אנו". אך שם זה כתוצאה מחטא אביהם ואולי גם חטאם הם. ואילו כאן הם משמשים תקדים ודוגמא - חיל חלוץ - לעם ישראל כולו שהדרך לגאולתו עוברת דרך ירידה לדיוטא התחתונה. ושוב השושנה ושוב "לבה למעלה". מדרש זה מקפל את כל המוטיבים של המדרשים הקודמים. עוד על כך שבני קרח משמשים פתח לגאולה לעתיד לבוא, ראה במדרש תהלים על פרק מד: "למנצח לבני קרח משכיל אלהים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו ... וכן בני קרח אמרו אלהים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו, והלא הם עצמם יצאו ממצרים? שנאמר ובני קרח אסירי ואלקנה ואביאסף (שמות ו כד), ולמה אמרו באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו? אלא שהיו מתנבאים על הדורות האלו. אמרו לפני הקב"ה: ריבוננו של עולם, לאבותינו עשית נפלאות ולנו לא תעשה?".

¹⁸ מדרש מפתיע זה לא מסתדר עם המדרשים על אשתו של קרח שהסיתה אותו (ראה במדבר רבה יח כ, סנהדרין קי ע"א והרחבנו לדון עליה בדברינו [נשים חכמות](#) בפרשה זו). לפיכך, יש שמתקנים שכשאשתו של קרח ירדה לגיהנום היא "הרבתה" ולא "כיבתה" או "כיבתה" את האש. אך אנו ניצמד ללשון המדרש "כיבתה" או "כיבתה". אם כך, אז בסופו של דבר הכל בא מהאישה ומהחינוך הטוב של אמא. השווה עם הסיפור על אשתו של און בן פלת: "אמר רב: און בן פלת אשתו הצילתו, אמרה ליה: מאי נפקא לך מינה? אי מר רבה - אנת תלמידא, ואי מר רבה - אנת תלמידא (אם משה הוא הרב - אתה התלמיד ואם קרח הוא הרב - אתה התלמיד. (המשך הגמרא מובא בתרגום לעברית עפ"י שטיינזלץ ובאחריותנו). אמר לה: מה אעשה, הייתי עמהם בעצה ונשבעתי להם. אמרה לו: יודעת אני שכל העדה כולה קדושים. אמרה לו: שב, ואני מצילה אותך. השקתה אותו יין ושכרתו והשכיבה אותו בפנים. ישבה

שבת שלום מחלקי המים

מים אחרונים 1: ראה פירוש רש"י לתהלים פרק מב פסוק א שמסכם חלק גדול מהמדרשים שהבאנו: "למנצח לבני קרח - אסיר ואלקנה ואביאסף הם היו תחילה בעצת אביהם ובשעת המחלוקת פרשו וכשנבלעו כל סביבותיה' ופתחה הארץ את פיה נשאר מקומם בתוך פי הארץ כענין שנאמר: ובני קרח לא מתו ושם אמרו שירה ושם יסדו המזמורים הללו ועלו משם ושרתה עליהם רוח הקודש ונתנבאו על הגליות ועל חרבן הבית ועל מלכות בית דוד".

מים אחרונים 2: לצד פרקי "בני קרח" ומזמורים לאסף, יש לנו עוד שירה המיוחסת לצאצאיו של קרח, היא "שירת אסף" שהייתה נאמרת בכל בוקר עם הקרבת קרבן התמיד ואף אנו אומרים אותה בפסוקי דזמרה של שחרית: "הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילתיו: שירו לו זמרו לו שיחו בכל נפלאותיו: התהלכו בשם קדשו ישמח לב מבקשי ה': דרשו ה' ועזו בקשו פניו תמיד". ראה דברי הימים א פרק טז.

על הפתח וסתרה את שערותיה כמתרחצת. כל מי שבא, ראה אותה וחזר. בין כך ובין כך נבלעו אנשי קרח וניצל און בן פלת" (סנהדרין קט ע"ב). שוב, און בן פלת הוא מצאצאי ראובן שיש לו חלק בנבואה ותשובה, ראה הערה 10 לעיל. עוד השווה עם עצתה של אשתו של ר' אלעזר בן עזריה כשהציעו לו חכמים להתמנות נשיא במקום דרבן גמליאל שהדיחו אותו (ברכות כז ע"ב). מה אמרה לו אשתו ומה הוא החליט בסוף. ראה דברינו [בו ביום שהדיחו את רבן גמליאל מנשיאותו](#).